

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ҚАЗОҚИСТОН.**

МАРКАЗИ МИЛЛИИ ТЕСТӢ

ТАВСИЯҲОИ МЕТОДИ БАРОИ НАВИШТИ ЭССЕ

(ЗАБОН ВА АДАБИӢТИ ТОҶИК)

**САНЧИШИ ҶАМЪБАСТИ БАРОИ ХАТМКУНАНДАГОНИ
МАКТАБ**

Сарсухан

Мувофиқи фармони №660 аз 16 ноябри соли 2016 вазорати Маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон дар соли хониш 2016-2017 барои аттестатсиякунии чамъбастии хонандагони синфӣ 11-ум тағйирот дароварда шуд. Хатмкунандагони синфи 11-ум аз фанни забон ва адабиёти тоҷик эссе менависанд. Аз сабаби он ки навистани эссе барои муаллимон ва хонандагон қоидаи нав аст, аз тарафи Маркази Миллии Тестикунонӣ тавсияи методиро ҳамчун кӯмак тайёр намудем. Дар тавсияи методӣ оид ба мафҳуми эссе, намуд ва сохти он, хусусияти хос, талабот ва фарқи он аз иншо маълумот дода шудааст. Дар баробари ин мавзӯҳои эссе, меъёри баҳомонӣ ва намунаҳои эссе оварда шудааст. Ин тавсия ба муаллимон ва хонандагони мактабҳои таълими умумӣ пешниҳод мешавад.

Фарқи эссе ва иншо

Эссе	Иншо
<p>Эссе- аз калимаи франсавии “essai”- кӯшиш, ҷидду ҷаҳд ва аз калимаи лотинии “exagium” гирифта шуда маънои баркашидашуда, сохтанро ифода мекунад. Нигорандаи эссе нуқтаи назари худ ва муносибати худро ба мавзӯ баён мекунад. Нависанда нуқтаи назари худро аниқ ва бо саволҳо кушода медиҳад. Матне, ки дар он шахс нуқтаи назари худ, фикру ақидаашро баён мекунад- эссе номида мешавад.</p>	<p>Иншо- Хонанда дониши аз адабиёти халқи худ гирифтаашро бо фикр, ҷаҳонбинӣ ва сатҳи донишаш баён мекунад. Аз хонанда талаб карда мешавад, мазмуни асари бадеиро таҳлил намуда, таъсирнок, бо забони бадеӣ тасвир менамояд.</p>
<p>Эссе – асари фалсафавӣ, эстетикӣ, адабию танқидӣ, публицистӣ, адабию бадеӣ набуда, балки бо нигоҳ ва диди тозаву саволгузорӣ нависташуда мебошад. Дар эссе тезис, хулоса мавқеи хосро дорост. Асарест, ки хонанда дар баҳри ҳаёл шино намуда, фикрҳои ҷолиб баён намуда, аз он мулоҳиза кардан, ба ҳаяҷон омадан ва фикр карданро меомӯзад.</p>	<p>Иншо – ба мавзӯи аниқӣ додашуда бахшида шуда, сохтори муайян дорад. Танҳо доираи фанро дар бар мегирад.</p>
<p>Эссе бо тавсиф ва далелҳо асос ёфтааст. Нависанди эссе дар ҳаёт</p>	<p>Иншо – матни бадеиро таҳлил карда, дар шакли</p>

дидаву шунидааш, забондонӣ, зиракӣ, захираи зиёди луғавӣ, таҷрибанокиашро равшан ва аниқ баён мекунад.	таъриф намудан, фикркунӣ, фаҳмиш нависта мешавад.
Мақсади эссе хонандаро ба фикр кардан, мулоҳиза рондан, инкишофи ҳиссу ҳаяҷон мебошад.	Мақсади иншо инкишофи нутқи хаттӣ мебошад.

Эссе навистан ба хонанда имконият медиҳад, ки фикри худашро мустақилона баён кунад, истифодаи далелҳо, баёни масъалаҳои асосӣ, масъалагузорӣ ва хулосаашро гуяд. Хонанда дар эссе дар ҳаёт дидаву шунидааш, фонди луғавиаш, забондониааш, зиракиву таҷрибаашро равшан баён мекунад.

Пеш аз навистани эссе ба ин саволҳо ҷавоб ёфтан лозим: “Ман барои чӣ ва аз чӣ сабаб менависам?”, “Навистаи маро кӣ мехонад?”, “Ман чӣ гуна идеяро пешниҳод мекунам?”, “Ахборро аз кучо дастрас менамоям?”, “Ман аз хонанда чӣ гуна фикр ва пешниҳодро интизорам?”.

Мақсади навистани эссе чист?

- Фикри худро доир ба масъала гуфтан ва асоснок намудан.
- Доир ба савол фаҳмиш ва фикрашро гуфтан.
- Ба хонанда маълумот(хабар) додан.
- Ба ёфтани ҳақиқат ва таҳлили масъала кӯшиш намудан.
- Худ ва хонандаро хотирҷамъ намудан.
- Ҳиссиёти худро баён карда диққати хонандаро ҷалб намудан.
- Ба амалиёт ҳидоят намудан.

Соҳти эссе аз масъалагузорӣ ба ӯ муайян мешавад.

1. Интихоби мавзӯ, мақсад гузоштан, ба нақша гирифтани фикри баён мешуда.
2. Мавзӯро аниқ ва равшан баён намудан.
3. Шеър, мақол ва зарбулмасалҳои ба мавзӯ мувофиқро истифода бурдан.
4. Дар эссе эҷоди бадеӣ ва фантазия (хаёлот, бофта) намебошад. Аз забони адабӣ истифода мебарад.
5. Эссеро ба дараҷае навистан лозим аст, ки дар шахс ҳисси фикркунӣ ва қобилияти эҷодкорӣ бедор шавад.
6. Чизи асосӣ дар эссе навистанда фикри худро исбот карда тавонад, бо далелҳо фикрашро тасдиқ намояд.
7. Ҳаҷми эссе дар ҳудуди 200-250 калима мебошад.

Соҳтори эссе

1. Муқаддима – мавзӯро асоснок намудан, ҷузъҳоро пайвасти стилисти ва мантиқӣ мебояд. Саволҳоро оид ба мавзӯи интихобнамудааш дуруст пайдо намояд. Мавзӯ ва мақсади онро

кушодан пас тезис(мулоҳаза) оварда мешавад. Баъди тезис ба қисми асосӣ мегузарад.

2. Қисми асосӣ- ба саволҳо гузошта ҷавоб мегардонад. Дар ин қисм мазмуни асосии эссе нависта мешавад. Бо иқтибосҳо асоснок менамояд ва ба сархатҳо ҷудо мукунад. Ба ҳар як тезис далел оварда шуда “тарафдор” ё “зид” буданашро ошкор мекунад.

3. Хулоса – мавзӯи гузоштаро хулоса менамояд ва моҳияти онро мекушояд. Услубҳои , ки дар хулоса истифода мешаванд: такрор, тасвир, иқтибос(тситата), тахминҳои таъсирирасон.

Намудҳои эссе

- **Эссеи тасвирӣ.**

Мақсади эссеи тасвирӣ тасвири инсон, замин, қисми берунии ашё мебошад. Бо овардани ҷузъиёт(деталҳо) чизи тасвиршавандаро пеши чашм овардан.

- **Эссеи ахборотӣ/ хабарӣ/ .**

Аз нуқтаи назари шахсӣ(субъект) ба ҳодиса баҳо додан . Дар замони гузашта ё ҳозир эссеи навистаро ахборотӣ меноманд. Бо услуби хроникаи нависта нашавад ҳам, ба таҷриба ва фикри инсон таъя мекунад. Фикри нигоранда ва тасвири аломатҳои умумӣ-мақсади асосии эссе аст.

- **Эссеи муқоисавӣ(қиёсӣ).**

Мақсади ин намуди эссе муносибатҳои ду ва зиёда масъалаҳоро ҷудо кардан аст. Вазифаи асосӣ- гуногунӣ ва монандиро ёфтани кам буданро нишон додан. Яқбора чашмасиб набошад ҳам гуногунӣ ва муносибати асосии байни онҳоро бо натиҷаи таҳлили ҷуқур нишон додан.

- **Эссеи асоснок.**

Вазифаи ин намуди эссе хонандаро ба фикри гуфтааш бовар кунонидан мебошад. Бо далелҳои раднашаванда нависта фикри хонандаро ба худ ҷалб менамояд.

- **Эссеи далелнок(бурҳон).**

Ин намуди эссе бештар ба мавзӯҳои нависта мешаванд, ки зояндаи фикру масъалаҳои муқобил мебошанд. Фикреро тасдиқ намудан ё инкор кардан- мақсади асосии эссе аст.

- **Эссеи адабӣ.**

Эссеи адабӣ ба дигар намудҳои монанд нест. Аввалан дар қолаби эҷоди адабӣ нависта шудааст. Дуюм , идеяи пешниҳод намудаи муаллиф ба фикр карда ёфтани асоснок шудааст, яъне фикру мулоҳиза намудан ва муамморо ёфтани талаб карда мешавад. Ба ин таҷриба лозим. Ба кори эҷодият бо чашми дигар назар андозед, истифодаи жанрҳои адабӣ, воқеаҳо ва тасвирҳои ғайриинтизорӣ, дигаргунии тасвири забонро эҳсос менамояд.

Дар баробари ин эссе ро ба намудҳои зерин ҷудо менамоянд.

- Аз нуқтаи назари мундариҷа:
  - Фалсафавӣ,
  - Адабию танқидӣ,
  - Таърихӣ,
  - Бадеӣ,
  - Бадеию публитсистӣ,
  - Ахлоқию динӣ.
- Аз рӯи услуби адабӣ намудҳои зеро дорост:
  - Тақриз
  - Миниатюраи лирикӣ
  - Қайдҳо
  - Саҳифае аз ёддошт(рӯзнома)
  - Мактуб
- Эссе бо намудҳои зер фарқ мекунад:
  - Тасвирӣ (тафсирӣ)
  - Ҳикоягӣ(нақлӣ)
  - Рефлексӣ
  - Танқидӣ
  - Таҳлилӣ

Намуди эссеи, ки дар имтиҳон нависта мешавад: академӣ

Аз сабаби он ки аттестатсиякунии ҷамъбасти имтиҳон аст, кори хаттӣ дар намуди эссеи академӣ нависта мешавад. Эссеи академӣ вақти дароз ва кӯтоҳро дар бар мегирад.

Дар қорҳои тадқиқотӣ намуди эссеи академии дарозмудат қорбурд мешавад. Ба эссеи академии дарозмуддат намуди эссеи васеъ мансуб аст. Хонанда ба мавзӯи писандидаи хеш кори тадқиқотӣ мебарад. Кори тадқиқотӣ 1-1.5 сола дар бар мегирад

Эссеи академии кӯтоҳмуддат барои санҷиши сатҳи дониши хонанда дода мешавад. Эссеи академии кӯтоҳмуддат, дар вақти муайяни барои имтиҳон додасуда, нависта мешавад.

Эссеи академӣ доир ба фанҳои: табиӣ, гуманитарӣ, забон, адабиёт нависта мешавад. Ҳар як фан вобаста ба вазифаи функционалиаш хусусиятҳои асосиашон ба сатҳи (натичаи) дониши омӯзанда баҳо медиҳад.

Аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик дар имтиҳони аттестатсиякунии ҷамъбасти эссеи адабӣ менависад.

Эссеи адабӣ- дар байни эссеҳо аз ҳама қалон ва муҳим/аҳамиятнок/ мебошад. Он намудҳои зеринро дорост: адабию таҳлилӣ, адабию танқидӣ, адабию таҳлилӣ, адабию бадеӣ.

Тарзи нависти намудҳои эссеи адаби услуби ба худ хосро дорост.

Дар эссеи адабию таҳлилий-асосашро таҳлил, дар эссеи адабию танқидӣ-фикри муаллиф, нуқтаи назари он, хулосаҳои нависанда мавқеъ дорад. Як мавзӯро аз чанд нуқтаи назар нигоҳ намуда, қарор бароварда, қарорро таҳлил намуда хулоса мебарорад. Ин хулоса асоси эссеи адабию таҳлилий мебошад.

Баҳодиҳии эссе

Баҳодиҳии эссе аз фанни адабиёти тоҷик

Меъёрҳо (критерий)	Дескрипторҳо	Ҳол
Хонанда мавзӯро мефаҳмад ва мувофиқати тезис ба мавзӯ. 3 ҳол	-мавзӯро хуб фаҳмида онро пурра кушодааст - тезис (ғояи асосӣ) ба мавзӯ дуруст интиҳоб шудааст -фикру андешаи худро оид ба тезис баён кардааст	3
	-мавзӯро қисман кушодааст - тезисро (ғояи асосӣ) дуруст интиҳоб кардааст -камбудихо дар баёни фикру андешаи худ оид ба тезисдида мешавад	2
	-мавзӯро рӯякӣ кушодааст - тезис (ғояи асосӣ) дуруст интиҳоб нашудааст -фикру андешаи худро оид ба тезис баён накардааст	1
	-хонанда мавзӯи эссеро нафаҳмидааст	0
Сохтори эссе ва пайвасти мантиқӣ 2 ҳол	-эссе ба қисмҳо дуруст тақсим шудааст -сархатҳо дуруст ҷудо шудааст - алоқаи мантиқии сархатҳо, дар вақти баёни фикр, риоя шудааст	2
	-мувофиқати байни қисмҳои эссе риоя нашудааст -сархатҳоро нодуруст ҷудо кардааст -такрор дар баён фикр мавҷуд	1
	-дар қисмҳои эссе ягон алоқамандӣ нест	0

Ҳақиқат (факт) ва далелҳо ба мавзӯ мувофиқ ва истифодабарии он. 3 ҳол	-хонанда ду ё зиёд факт овардааст -факт ва далелҳо ба мавзӯ мувофиқ -дар ҷойи худ истифода шудааст	3
	-хонанда ду факт овардааст -факт ва далелҳо дар канори мавзӯ мондааст -дар ҷойи худ истифода нашудааст	2
	-хонанда танҳо як факт овардааст -факт ба мавзӯ мувофиқ интиҳоб нашудааст -дар ҷойи худ истифода нашудааст	1
	-хонанда ягон факт ва далелро ба мавзӯ наовардааст	0
Маданияти суҳан 2 ҳол	-эссе мувофиқи меъёри адабӣ нависта шудааст - сарсуҳан ва пайвастигиҳо (алоқамандиҳо) дуруст аст -тозагии забон риоя шудааст -воситаҳои тасвири бадеиро дуруст истифода бурдааст	2
	-меъёри адабӣ дар эссе ба дараҷае риоя шудааст. -дар сарсуҳан ва пайвастигиҳо ба ҳатогӣ роҳ доштааст -тозагии забон дар баъзе ҷойҳои риоя нашудааст -аз воситаҳои тасвири бадеӣ кам истифода бурдааст	1
	-дар навистани эссе меъёри адабӣ истифода нашудааст -сарсуҳан ва пайвастигиҳо истифода нашудааст -воситаҳои тасвири бадеӣ истифода нашудааст	0

Ҷадвали ҳолро ба баҳо иваз кардан

Ҳол	Баҳо
9-10 ҳол	“5”
7-8 ҳол	“4”
5-6 ҳол	“3”
0-3 ҳол	“2”

Забони тоҷикӣ

Меъёрҳо (критерий)	Дескрипторҳо	Хол
Мувофиқии услуб ва мавзӯъ 2 хол	-услуби нависти эссе ба мавзӯъ мувофиқ	2
	-услуби нависти эссе аз мавзӯъ қисман дур	1
	-услуби навистани эссе ба мавзӯъ мувофиқ нест	0
Муайянии нутқи хаттӣ ва истифодабарии истилоҳҳо 2 хол	-дар баёни мавзӯъ ва истифодаи истилоҳҳо ба хатогӣ роҳ надодааст. -дар кори хаттӣ ҷумлаи хато дучор намешавад	2
	-дар вақти баёни мавзӯъ ва истифодаи истилоҳҳо як хато дошта бошад - дар кори хаттӣ як ҷумлаи хато дучор мешавад	1
	-дар вақти баёни мавзӯъ ва истифодаи истилоҳҳо 2 ва зиёда ба хатогӣ роҳ дода бошад - дар кори хаттӣ 2 ва зиёда ҷумлаи хато дучор мешавад	0
Саводнокии имлой 3 хол	Хатогии имлой надорад ё якто хато дошта бошад	3
	2-3 хато бошад	2
	4-5 хато бошад	1
	аз 5 зиёд хато бошад	0
Имлои аломати китобӣ 3 хол	Дар истифодаи аломатҳои китобӣ хато нест ё як ғалат дошта бошад	3
	Ду-се хатои аломатҳои китобӣ бошад	2
	4-5 хато бошад	1
	аз 5 зиёд хато бошад	0

Ҷадвали холро ба баҳо иваз кардан

Хол	Баҳо
9-10 хол	“5”
7-8 хол	“4”
5-6 хол	“3”
0-3 хол	“2”

Тавсифи кори имтихонот

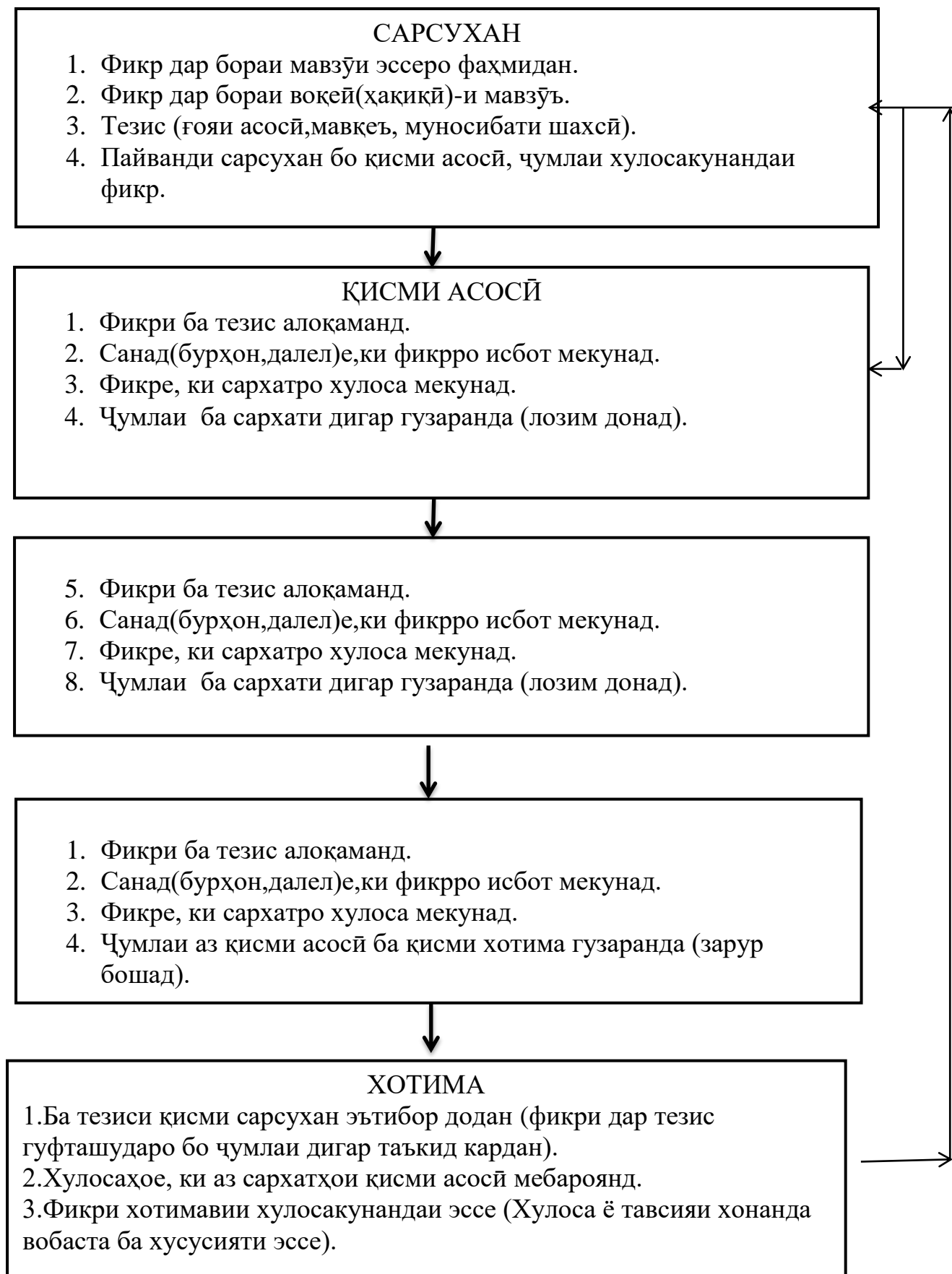
Кори нақли хаттӣ - эссе	180 дақиқа
<p>Хонандагон аз панҷ мавзӯи додашуда яктояшро интихоб мекунанд. Супоришҳо бо 20 ҳол баҳо гузорӣ мешавад. Ба ҳар ҷавоби супориш ҳолҳои якхела дода мешавад. Хонандагон ба мавзӯи интихобкардашон дар ҳаҷми 200-250 калима эссе менависанд. Кори имтиҳон мувофиқи мавзӯи интихобкардаи хонандагон, қобилияти эссенависии хонандагон, бо овардани далелҳо ё далелҳои ҳилофӣ баҳогузорӣ карда мешавад.</p> <p>Хонандагон дар сиёҳнавис менависанд. Сиёҳнависро хонандагон якҷоя бо кор(тозанавис) месупоранд. Аммо сиёҳнавис тафтиш карда намешавад.</p>	

4/5- баҳои аввал ба мазмун ва забони бадеӣ гузошта мешавад(адабиёт);

баҳои дуюм ба имло, истифодаи меъёри аломати китобӣ гузошта мешавад. Баҳо дар тарафи чапи дафтар гузошта мешавад.

ЭЗОҲ: ҳангоми баҳодиҳӣ ба такрори хато ва ҳамгунагии он эътибор додан лозим. Агар хато дар таркиби як калима ё калимаи ҳамреша такрор шавад вай як хато ҳисобида мешавад. Дар матн 5 ислоҳ бошад баҳо як ҳол паст мешавад. 3 ва ё зиёда ислоҳ мавҷуд бошад баҳои аъло гузошта намешавад.

Соҳтори эссе

1. Фарқи давраи бачагии шумо аз Садриддин Айнӣ (намунаи эссе)

Медонед чӣ гуфтаниам? Не. Намедонед. Барои чӣ намедонед? Чунки ман андешаамро гуфтаниам.

Саҳар хеста баъди иҷрои машқи тарбияи бадан, наҳориамро хӯрда ба мактаб рафтам. Баъди дарс дар машғулоти иловагӣ иштирок кардам. Дар хона телевизор тамошо мекунам, дарсамро тайёр менамоям. Баъди хӯроки шом китоби бадеӣ мехонам. Дар даст китоби “Ёддоштҳо”-и Садриддини Айнӣ.....

Пеши назар лаҳзаҳои ба мактаб рафтани Айнӣ хурдсол меояд. Тарзи зиндагии мардуми атрофи Бухоро ва Самарқанд дар охири асри XIX ва ибтидои асри XX хеле мушкил буд. Сабаби он марказгурезии ҳокимият, бераҳмии қозиву арбобон ва муллоҳои деҳаҳо, андозҳои ноҳақона ва ғайра. Аҳволи мактаби кӯҳна, набудани асбобҳои хониш, шароити бади зиндагӣ ва набудани барномаҳои таълимӣ. Таҳсил дар мактаби духтарона. Шумо ба ин чӣ мегӯед? Агар шумо ба ҷои Айнӣ мебудед чӣ кор мекардед?

Болои ҳамаи ин нодориву душвориҳои зиндагӣ, дар байни чил рӯз, аз падару модараш ҷудо мешавад. Ҳамаи бори зиндагӣ ба дӯши Айнӣ ҷавон афтид. Таҳсил дар мадраса. Иҷорашиниву нодорӣ, парастории додарони хурдсол.

Талабаву донишҷӯёни имрӯзаро пеши назар оред. Тамоми шароит муҳайё: китоби дарсӣ ҳаст, интернет ва китобҳои электронӣ дастраст, мактаби замонавӣ – гарму тоза, мизу курсиҳои нав ва ғайра...

Танҳо хондан ва илму ҳунар омӯхтан лозим аст. Аммо ҷавононе вомехӯранд, ки ба бедодиву оворагардӣ ва шомил шудан ба равияҳои гуногуни динӣ, кӯчагардӣ машғул мешаванд. Аз имкониятҳои фароҳам овардаи давлату ҳукумат истифода намебаранд. Дар охир ба нохушиҳо рӯ ба рӯ мегарданд ё зерӣ панҷара мераванд.

Охир фикр кунед! Ҳамаи шароит барои илмомӯзиву хушбахтии мо равона гардидааст. Пас чаро аз он истифода набарем? Зеро Садриддин Айнӣ гуфтааст:

Биёед рафиқон дарс хонем,
Ба бекорию нодонӣ намонем.
Ҳар касе, ки бекор гардад,
Ба чашми аҳли олам хор гардад.

Аз гуфтаи нависанда ба чунин хулоса омадан мумкин аст, ки новобаста ба душвориҳо ва норасоӣҳо ба илм омӯхтану касб аз худ намудан машғул шавем. Шумо ба ин чӣ мегӯед? Албатта розӣ хоҳед шуд.

Хулоса, ин ки мо ҷавонон аз шароити фароҳамовардаи ҳукумат истифода бурда, баҳри шукуфой ва пешрафти ватани азиз саҳм

гузорем. Давраи зиндагии мо аз замони Садриддин фарқ хоҳад намуд.

2. Касби ояндаи ман (намунаи эссе)

Баъди хатми мактаб саволе пеш меояд: “Ба кучо равам ва бо чӣ машғул шавам?”. Пештар бояд фикр кард, дар бораи интихоби касб. Ин қадами аввалини мустақилона ва муҳим дар ҳаёт. Мехоҳем касbero интихоб кунем, ки дар ҳаёти ояндаи мо ба кор ояд. Вай манбаи даромад, фароғат, имконияти пешравӣ ва обрӯву эътибор шавад. Мехоҳем мувофиқи касбамон ҷои кор ёбем, ки дар он ҳамкорони меҳрубон ва одамони бамаънӣ бошанд.

Чӣ хел муайян мекунем? Мумкин аз падару модар маслиҳат пурсем. Дар аввал маълум аст, ки писар касби падарро давом медиҳад. Аммо касби оянда на бо хоҳиши касе, балки бо назардошти тавоноӣ ва шавқмандии шахс интихоб карда шавад. Одамон шавқовар ҳастанд, вақте бо касби дӯстдоштаатон машғул мешавад. Ин ҳақиқат аст. Аммо на ҳамма чунин рафтор мекунанд.

Дар кӯдакӣ орзу мекардам, ки мисли падару модарам муаллим шавам. Ба фарзандони мардум таълиму тарбия диҳам. Ҳозир ин орзуи ман дигар шуд. Ба ман рақсидан, суруд хондан ва бозӣ кардан дар саҳна маъқул аст. Мехоҳам ҳаётанро ба театр бахшам, дар назди ҳазорон тамошобинон ҳунарнамоӣ намоям.

Касби актёри маҳорат ва бисёр хонданро талаб менамояд. Актёр дар саҳна самимӣ бошад. Нақшо бо маҳорат иҷро намояд. Ин касб бисёр душвор ва аҷоиб аст. Актёр санъат ва маданияти одамонро иҷро мекунад. Барои ба мактаби актёрӣ дохил шудан, ҳунарманд будан ва дониши зиёд лозим аст. Асосаш- маҳорат.

Касби актёрӣ дар баробари шарафманд буданаш, камбудихо ҳам дорад. Бисёр меҳнат кардан лозим, маълумоти зиёдро дар хотир нигоҳ доштан. Тартиби кор речаи муайян надорад. Кор ва ҳаёти оила омехта мешавад. Ҳақиқат кор дар театрҳои маҳаллӣ кам, барои ин ба пеш(театрҳои калон) ҳаракат намудан лозим аст.

Ман ин касбро, новобаста ба душворихояш, интихоб мекунам. Касби интихобкардаам бурдҳои зиёд дорад. Муҳимаш, барои ман инкишофи шахсият ва ҷидду ҷаҳд барои пешравӣ аст. Чи хеле шоире гуфтааст:

“Ба ҳар коре, ки ҳиммат баста гардад,
Агар хоре бувад гулдаста гардад”.